

“Er en fribytter ikke en sejler”

Sådan begynder Tom Kristensens ikoniske digt, hvor den moderne sørøver ikke bare forstås som en negativ outlaw, men som en moderne poet, der lever op til det ekspressionistiske og visionære ideal om at søge mod fjerne kyster og udtrykke sit "sind som et vands metal og syner som frugttræers blade i drejende funklende fald". På den måde bliver Tom Kristensens fribyttertekst et programdigt for ekspressionisterne, når de diskuterede, hvordan man skildrede verden realistisk, når man kun havde sine egne øjne at se med, og de øjne var farvet af ens sansers mylder. Og ligesom sørøveren, der måtte slynge kanonkugler ud over fremmede byer, så måtte ekspressionisten "slynge sin indre verden med dens flamme-jul ud i rummet". Denne længsel "mod skibskatastrofer", som de danske ekspressionister misundeligt måtte se mod syd og Tyskland for at opleve, gentænker UFO i digtet med samme titel fra 2014, hvor han på samme måde higer efter en udtryksfuldhed, hvor rejsen også her bliver en metafor for den åndrighed, der må ud "Lad mig rejse ind og søge visdoms dybde lad mig dehydrere af elektrisk rytme hvirvlet rundt i en storm af hidtil ukendt styrke."

I forløbet vil vi ud fra Tom Kristensen og UFOs tekster se på ekspressionisme som et grundvilkår både hos modernistiske forfattere, hvor udtrykket og den indre følelse må ud i en voldsom form og i en senmoderne tidsalder, hvor det ekspressive bliver en narcissistisk "projektørliderlighed", hvor man kun er, hvis det høres, ses og likes. Forløbet fokuserer især på ekspressionismen, som den kommer til udtryk hos danske digtere inspireret af den tyske ekspressionisme efter 1. verdenskrig, men starter med den tekst, der kickstarter den danske ekspressionisme nemlig Johannes V. Jensens digt "Interferens" fra 1901. Ekspressionismen kommer dog først tydeligt ind som litterær strømning fra Tyskland efter 1. verdenskrig. Især i det kulturhistoriske hovedværk Vesterlandets undergang af Oswald Spengler. Tematikken for den danske ekspressionisme ligger i spændingsfeltet mellem "den pæne" ekspressionisme hos Bønnelycke, der rummer glæde, fascination, fart og storby og den mere undergangsagtige, voldsomme, ulækre-in-your-face-agtige ekspressionisme hos Tom Kristensen og især R. Broby Johansen i hans digtsamling Blod.

DOWNLOAD DETTE KOMPENDIE FRA

<http://rod-ord.dk/temaer/4-tom-kristensen-ekspressionisme/>

Ekspressionismen kobles til uddrag fra amerikanske horror-core-sange, der på mange måder minder om Broby-Johansens dyrkelse af det ekstreme og ulækre, men uden den politiske og samfundsomstyrende vinkel som var kendetegnende for Broby Johansen.

MATERIALER TIL FORLØB 4

1. Johannes V. Jensen, Interferens (1901)
2. Tom Kristensen, Ulykken (1924)
3. Oswald Spengler, af: Vesterlandets undergang (1918-1922 "Untergang des abendlandes")
4. Tom Kristensen, Nat i Berlin (1921)
5. Emil Bønnelycke, Vesterbrogade (1917)
6. R. Broby Johansen, Bordelpige dræber ufødt (1922)
7. Geto Boys, Assassins (1990)
8. Esham, "9 dead bodies" (1992)
9. Tom Kristensen, Fribytter (1920)
10. UFO/ Kristian Humaidan, Fribytter (2014)

DOWNLOAD DETTE KOMPENDIE FRA

<http://rod-ord.dk/temaer/4-tom-kristensen-ekspressionisme/>

LEKTION 1

SEKVENSER

Introduktion til forløbet og snak om ekspressionisme som formsprog og udtryksfuldhed

- A. Lyt til Mund De Carlos oplæsning af Gaden og hans egen udgave af den.
- B. Pararbejde: sammenlign de to digte i forhold til form og indhold.
- C. Læreroplæg om ekspressionismens formsprog og Oswald Spenglers blik på byen som fra land-by -ungdom-alderdom / forfald.
- D. Gruppearbejde med Interferens – overvej hvorfor det er et ekspressionistisk digt:

Johannes V. Jensen – det folkelige gennembrud?
(1873-1950)

Omsætter indtrykket af en ny verden i en moderne form.

Digte (1906), fokus på den moderne verden

"Spleen" –splittelse, -rastløshed og elektrificeret stemning, men kan ikke handle, tomgang,

Verden er 1. Rædsom og uudholdelig eller 2.
Skønhed, fart, erotik, dynamik

Modsætningerne producerer: liv!

Intellektet producerer modsætninger og frigør dermed energi, verden er subjektiv, kosmos er intethed.

Kraftfuldt moderne sprog, "vitalitetsdyrkelse"
sundhed / fascisme?

LEKTIE

1. Johannes V. Jensen, Interferens
2. Mund De Carlo, Gaden
3. Emil Bønnelycke, Gaden

DOWNLOAD DETTE KOMPENDIE FRA

<http://rod-ord.dk/temaer/4-tom-kristensen-ekspressionisme/>

LEKTION 2

SEKVENSER

At arbejde med novellen Ulykken i forhold til ekspresionismen og lave en skriveøvelse, hvor novellen omskrives til en lyrisk reportage om en ulykke

- A. Inddel novellen i faser og angiv side/samt linietal.
- B. Find eksempler på billedsprog i novellen? -hvad betyder brugen af billedsprog for novellen? - overvej også, hvordan sproget virker?
- C. Hvilken holdning har personerne i novellen til ulykken?
- D. Beskriv digteren Erlandsens følelsesudvikling gennem novellen

Tom Kristensen var meget fascineret af ekspresionismen (E). E handler i bund og grund om at udtrykke sig og sine følelser. I den ekspresionistiske stilart er der ofte tale om en i billedsproget manifesteret ambivalens, en blanding af væmmelse og fascination, hvor den moderne teknik og storbyen skildres.

- E. Find eksempler på ekspresionisme i novellen
- F. Individuelt arbejde - omskriv Ulykkens indhold til en moderne reportage. Find eks. inspiration i denne overskrift: <http://ekstrabladet.dk/112/article5020644.ece> - brug gerne det ekspresionistiske sprogbrug.

LEKTIE

1. Tom Kristensen, Ulykken

DOWNLOAD DETTE KOMPENDIE FRA

<http://rod-ord.dk/temaer/4-tom-kristensen-ekspresionisme/>

LEKTION 3

SEKVENSER

RØDDER FORLØB 4
DET MODERNE GENNEMBRUD SOM
PROGRAMTEKST OG PERSPEKTIVERING TIL SPROG
SOM MAGT I DAG MED EN DISKURSIV VINKEL

- A. Læs hjemmefra uddraget af Vesterlandet Undergang og arbejd i timen med: <http://youtu.be/FsaieZt5vjk> det ovenstående klip – omskriv præsentationen til et digt, som handler om depression og død.

MATERIALER

1. Oswald Spengler, af: Vesterlandets undergang

DOWNLOAD DETTE KOMPENDIE FRA

<http://rod-ord.dk/temaer/4-tom-kristensen-ekspressionisme/>

LEKTION 4

SEKVENSER

- A. Lav en oplæsning af Nat i Berlin
- B. Lav en metrisk analyse af digtet (undgå fortløbning)
- C. Se hvor langt I kan nå med den metriske analyse.
- D. Diskuter til sidst hvad den metriske analyse kan bruges til i forhold til ekspressionismen?
- E. Bed til allersidst eleverne råbe digtet!

LEKTIE

1. Tom Kristensen, Nat i Berlin
2. [Tekstanalyse.dk](http://tekstanalyse.dk) afsnittet om metrik: <http://tekstanalyse.systeme.dk/index.php?id=4725>

DOWNLOAD DETTE KOMPENDIE FRA

<http://rod-ord.dk/temaer/4-tom-kristensen-ekspressionisme/>

LEKTION 5

SEKVENSER

- A. Bed eleverne lave en analyse af Vesterbrogade med fokus på:
- B. Hvordan påvirkes jeg af byen i "Vesterbrogade". Giv eksempler på stemning –og relationen mellem jeg og omverden gennem digtet.
- C. Diskuter "Vesterbrogade" ud fra ekspressionisme-begrebet. Giv eksempler (sanserbilleder, stemningsskabende ord, pars pro toto).
- D. Hvilket billede giver Bønnelycke af storbyen? Giv eksempler og relater til samtidens tanker.

Pars pro toto (latin: delen i stedet for helheden ell. delen lig helheden) hentyder til, at man i stedet for helheden (toto), hæfter sig ved et mindre delelement (pars). Et eksempel på dette kunne være, at man omtaler Det Forenede Kongerige som England, selvom England egentlig kun er et område i Det Forenede Kongerige.

LEKTIE

1. Emil Bønnelycke, Vesterbrogade
2. R. Broby Johansen, Bordelpige dræber ufødt.

DOWNLOAD DETTE KOMPENDIE FRA

<http://rod-ord.dk/temaer/4-tom-kristensen-ekspressionisme/>

LEKTION 6

SEKVENSER

- A. Lad eleverne i grupper arbejde med de to sanges makabre indhold og overvej om de er ekspressionistiske og i så fald hvordan
- B. Skriveøvelse: lad eleverne skrive et ekspressionistisk digt om døden ud fra traileren til Texa chain-saw massacre: <http://youtu.be/Vs3981DoINw>

LEKTIE

1. Uddrag fra amerikanske horrorcore-sange:
<http://blogs.villagevoice.com/music/2012/10/disturbing-horrorcore-songs.php>

DOWNLOAD DETTE KOMPENDIE FRA

<http://rod-ord.dk/temaer/4-tom-kristensen-ekspressionisme/>

LEKTION 7

SEKVENSER

- A. Hurtigskrivning; skriv om en rejse du gerne vil på -lav derefter teksten om, så den beskriver en åndelig rejse
- B. Lyt derefter til Tom Kristensen og UFOs tekst og diskuter om der er fællestræk mellem ekspresionistiske tekster fra de forskellige tidsperioder.

LEKTIE

1. Tom Kristensen, Fribytter (1920)
2. UfO/ Kristian Humaidan, Fribytter (1920)

DOWNLOAD DETTE KOMPENDIE FRA

<http://rod-ord.dk/temaer/4-tom-kristensen-ekspresionisme/>

*Er en Fribytter ikke en Sejler,
der flakker fra grønt til rødt
og vaagnede stirrer mod Livet,
men søvnigt mod alt, som er dødt?
Og ligger han ikke og døser
i læ af Latinersejlet
og ser paa de vilde Lande,
som i Havet staar omvendt spejlet?*

*Er en Fribytter ikke en samler
der spejler Alverden lyst:
- Den kalkhvide Havneby kravler
fra Havet mod blaa Bjærges Kyst!
- Af Templernes knaldrøde Porte
badaares de sorte Svaner!
- Den solhvide Sky forfølges
af de hidsige, mørke Traner!*

*Er en Fribytter ikke en Drømmer
med Sind som et vands Metal
og Syner som Frugtræers Blade
i drejende, funklende Fald?
Og blir ej den spejlblanke Flade
at Drømmenes Aande dugget,
naar Frugttræers hvide Blade
paa et sølvstille Vand bliver vugget?
Er en Fribytter ikke en Skaber
der kæntrer med sjælebank Ro
for atter at støbe sig Syner
med lysere, farverig Tro,
for atter med voldsomme Hænder
af skabende Evne krummet
at slynge sin indre Verden
med dens Flammehjul ud i Rummet?*

DOWNLOAD DETTE KOMPENDIE FRA

<http://rod-ord.dk/temaer/4-tom-kristensen-ekspressionisme/>

*Så det' slut, jeg slipper nu, min last har tynget.
Rundt om mig sidder gode folk fast i dyndet.
Karusellen har snurret og luftgyngen har gynget.
Nu synker hele tivoliet ned til satans yngel.
De skræmte kan himle op om dommedag
når lysfacaden viser hvad den gemmer omme bag.
Jeg løber risikoen at sidde ensom en dag
for min røde tråd er den man væver drømme af.
Lad mig leve livet, lad mig lide døden.
Lad mig vågne på den anden side i morgenrøden.
Lad mig rejse ind og søge visdoms dybde.
Lad mig dehydrere drevet af elektrisk rytme
hvirvlet rundt i en storm af hidtil ukendt styrke.
Lad mig vogte min tålmodighed som en hyrde.
Lad mig dyrke hver facet af hver facon
og satse hele livet i hver jeton.*

*Sten saks papir - yo det' en okker gokker.
Engle prædiker løs og dæmoner lokker.
Bastardmix af subwoof og kirkeklokker.
Jeg når T-krydset, deler mig og dobbeltjobber.
Det driver mig herfra til vanvid
at se hvordan de sidder og ryger græsset på den anden
side
at se hvordan de fyrer op under den indre glød
der skal jeg også ha' prøvet at være inden jeg er død
så jeg fortsætter ufortrødent uforvaret
jager igennem tågen efter alt ubesvaret
på evig flugt fra den trivialitet der er dræbende
i et forsøg på at mærke min skæbne.
Væbnet med samtlige nuancer på paletten
racer jeg om kap med lyset overskrævs på raketten
til jeg er ude med et brag
der oplyser himmelrummet som et blankt hav
malet i enhver farve.*

*Omkvæd
Hvis du også er i tvivl, hvis du heller ikke er sikker
på så skulle du tage at komme med mig x 2
til der hvor solstråler blænder, og regnbuer ender hvor alt
hører op
med frigjorte hænder og løsnede spænder på sind og på
krop.*

DOWNLOAD DETTE KOMPENDIE FRA

<http://rod-ord.dk/temaer/4-tom-kristensen-ekspressionisme/>